Studiu lingvistic asupra exprimării noţiunii de posesie în limba română (cu privire specială asupra morfosintaxei)

Mihaela SECRIERU*

Keywords: *notion of possession*; *Romanian language*; *syntactical functions*; *unary structures*; *binary structures*; *ternary structures*

1. Introducere

O noţiune ontologică poate fi surprinsă într-o limbă naturală printr-o pluralitate de mijloace lexical-semantice şi implicit sintactice. «posesia», ca noţiune, este o universalie onto-semantică, deşi un concept artefact în raport cu naturaliile, de aceea studierea ei din perspectiva limbii în general şi a limbii române, în special, este una care poate aduce informaţii sistemice despre exprimarea nivelară a acesteia şi despre limitele sau extensiile sale cele mai subtile. Abordarea noţiunii de posesie[1] trebuie făcută plecând de la inventarul lexical şi morfematic, ajungându-se la morfologia posesiei, ca suport al sintaxei pentru ca apoi să se infereze implicaţiile structurale ale acesteia la nivelul contextelor. Această strategie de abordare permite exhaustivitatea inventarierii mijloacelor de actualizare a posesiei. Totuşi de unde vine această universalitate conceptuală gramaticalizată prin forme şi structuri? Răspunsul este simplu în raport cu următoarea constatare de filozofia gramaticii şi a ontologiei de substrat. Există doar două entităţi gramaticale, obiectul şi persoana, iar între aceste entităţi pot exista doar trei tipuri de relaţii ontologice:

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, România (msecrieru@yahoo.com).

[1] Preocupările privind noţiunea de posesie în gramatica limbii române sunt mai evidente după apariţia GALR, 2005, ed. a doua, 2008, aşa cum se vede şi din *Buletinul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din Bucureşti*, nr. 2 (iulie–decembrie) 2008, unde la pag. 3–4 este menţionat Proiectul *Cercetarea limbii române din perspectivă tipologică (morfologie, morfosintaxă şi sintaxă*); perioada: noiembrie 2008–decembrie 2011. Coordonator: Gabriela Pană Dindelegan: „Proiectul îşi propune să urmărească modul cum „răspunde” limba română la diverşii parametri tipologici, diferenţiind între: (a) parametri de structură/ de organizare lingvistică (de exemplu: marcare actanţială, clitice pronominale, articol, analitic vs sintetic, parametrul subiectului nul, parametrul auxiliarelor, parametrul topicii: ordinea S-V sau V-S; ordinea adjectivului, ordinea determinanţilor etc.) şi (b) parametri substanţiali, care privesc categorii semantice şi corelarea lor cu fapte de structură (de exemplu: parametrul animatului, *al posesiei*, [sublinierea noastră, Mihaela Secrieru] al determinării, al cauzativului etc.)”. (*https://www.lingv.ro/Buletin%202%20cu%20 rezumate.pdf)* Problematica a fost abordată într-o primă variantă de Dana Niculescu în lucrarea sa de doctorat publicată în 2008 sub titlul *Mijloace lingvistice de exprimare a posesiei în limba română.*

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

I – persoană – persoană
II – obiect – obiect
III – persoană – obiect

Aceste relaţii ontologice binare pot fi traduse morfologic şi sintactic prin sensuri de atribuire, clasificare, cuantificare numerică, posesie ş.a. Referindu-ne la posesie vom putea observa că aceasta presupune implicarea unei subcondiţii semantice de tip rol tematic: posesor şi posedat. Dacă rescriem relaţiile de mai sus cu aplicarea acestei condiţii vom avea următorul cadru alethic al posesiei:

I' – persoană posesor – persoană posedată
II' – obiect posesor – obiect posedat
III' – persoană posesor – obiect posedat

Prezumând că toate nivele limbii tind şi pot să exprime ideea de posesie prin mijloacele lor specifice, prezumăm implicit că se poate face şi o sistematizare a actualizărilor din limbă şi că tot implicit se poate deriva şi o clasificare acolo unde la un anumit nivel există mai multe forme de exprimare a posesiei, fapte pe care le vom documenta în studiul de faţă.

2. Clasificări şi criterii de clasificare gramaticale

În identificarea şi discriminarea formelor şi conţinuturilor care ne interesează singura metodă proprie de investigarea este observarea empirică şi singura tehnică lingvistică este opoziţia formală. Realizările gramaticale ale posesiei pe care le avem în vedere sunt clasificabile *a priori*, în virtutea evidenţelor oferite de lexic şi de morfologie, în structuri unare, structuri binare, structuri ternare şi/sau structuri propoziţionale. Observăm mai întâi că după criteriul nivelului limbii avem realizări morfematic-lexicale, unare, care ţin de structura cuvântului şi realizări gramaticale, morfologice şi sintactice, unare, binare sau ternare, care ţin de celelalte nivele ale limbii Această primă clasificare morfologică şi structurală permite şi o supraclasificare sintetică de tipul: posesie verbală, posesie nominală, eventual posesie adjectivală.

2.1. Realizările unare ale posesiei

Inventarul acestor structuri este compus din:

2.1.1. Structurile unare inframorfologice
2.1.2. Structurile unare morfologice
2.1.2.1. Posesia unară verbală
2.1.2.2. Posesia unară nominală
2.1.2.3. Structurile unare articol posesiv – pronume posesiv

Descrierea lor surprinde distincţiile structurale din interiorul clasei:

2.1.1. Structurile unare inframorfologice

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

Realizările morfo-lexicale ale posesiei sunt expresii ale posesiei nominale şi sunt reprezentate de structuri în care posesia este aglutinată la nivelul structurii morfematice a cuvintelor, ca în situaţia patronimicelor:

[1] Aanei < a + Anei G. < Ana N./

Aceste realizări nu au valoare sintactică, deşi *stricto sensu* ele s-au format ca atribute substantivale genitivale ale unor cuvinte acum *in absentia*, în interiorul lor cristalizându-se formal această subfuncţie sintactică.

2.1.2. Structurile unare morfologice

Încadrăm aici realizările unare ale posesiei care sunt reprezentate la nivel lexical şi morfosintactic de verbul *a avea* şi sinonimele sale şi de substantivul *avere* şi sinonimele sale.

2.1.2.1. Posesia unară verbală

Realizările unare ale posesiei sunt reprezentate la nivel lexical şi morfosintactic în primul rând prin posesia verbală, respectiv verbul *a avea*. Structurile posesive cu verbul *a avea* (lat. *habere*) sunt augmentate prin polisemantism care trimit la verbale cu denotaţii parţial sinonime şi echivalentele lui semantice cu sau fără conotaţii: *a poseda,* (± conotativul *a silui*), *a deţine* (± conotativul a *a controla*)*, a îşi apropria* (± conotativele *a fura*, *a-şi însuşi*), *a aparţine* (± conotativul *a fi tutelat*)*, a stăpâni* (± conotativul *a domina*) (cf. DEX, s.v.). Aceste realizări pot fi considerate realizări 1:1 din punct de vedere lexico-semantic vs morfo-sintactic, pentru că verbele la moduri personale au calitatea de predicat verbal şi sunt autonome morfosintactic, iar verbele la moduri nepersonale nu pun probleme de interogare morfosintactică. Totuşi posesia nu se realizează doar prin verb, ci prin întregul context semantico-sintactic, ceea ce face ca această clasificare unară *solo verbum* să se fragilizeze privind substanţa posesiei, cf.

[2] Eu *am* o carte rară. > a *deţine*, a *aparţine*,
[3] Eu *posed* o carte rară. > a *stăpâni*
[4] În mână *am* o carte. > a *ţine*
[5] *Mi-am apropriat* o carte rară.> *a achiziţiona, a se împroprietări, ± a fura, a cumpăra*
[6] El *avea* barbă. Ea *avea* rochie. > *a purta*
[7] Volumul *are* o bibliografie bogată. Segmentul *are* doi centimetri. > *este dotat cu..., este compus din*
[8] *Are* un premiu de la mine! > *a câştiga, a căpăta, a obţine*
[9] *Mă am* bine, rău, drag cu toţi. *N-are* decât. *N-are* ce face. *Nu are* ruşine/ margini/ limită. > perifraze şi expresii
[10] *Am* o sete şi o foame fantastice (Mi-*e* foame şi mie sete.), *Are* şapte ani. (*Este* în etate e şapte ani > *habeo pro sum*[2]
[11] *Are* o boală rară. > *a suferi*
[12] *N-are* să vină. > *nu va veni*

[2] Transformarea *sum pro habeo* [verbul *a fi* folosit pentru sensul şi verbul *a avea*] este reversibilă ca *habeo pro sum,* de unde ambele forme, unele mai naturale în alte limbi: fr. *J'ai faim.* ad litteram = Eu *am* foame.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

Aceasta este o paradigmă dinamică, de proces a posesiei. Sintaxa posesiei verbale este predicativă pentru modurile personale şi nepredicativă pentru modurile nepersonale cu excepţiile ştiute.

2.1.2.2. Posesia unară nominală

O paradigmă unară, dar statică, o reprezintă nominalele derivate sau nu de la verbele de posesie: *a avea – avere*, *avuţie*, *avut*, *a poseda – posesie*, *posedare*, *posesor*, *a deţine – deţinere*, *deţinător*, *deţinut*, ideea de posesie diluându-se contextual progresiv şi în situaţia acestor nominale.

[13] El *are* o *avere* colosală.
[14] El este *deţinut* la o închisoare federală.

Sintaxa posesiei este cea de complement intern, pentru exemplul [13] şi de cumul de funcţii sintactice pentru exemplul [14], dar numele şi adjectivul pot ocupa toate poziţiile sintactice din paradigmele lor sintactice fără excepţii.

2.1.2.3. Structurile unare articol posesiv – pronume posesiv

Aceste structuri analitice cuprind în structura lor relaţia obiect posedat + persoană-posesor, *infra* exemplul [15], ori persoană-posedată + persoană-posesor, infra exemplul [15´]:

[15] *A mea* este mai interesantă.
[15´] *A mea* este mai tânără.

În fiecare din exemplele date, articolul-pronume *a* necesită o decodare venită dintr-un context anterior, în exemplul [15] poate fi numele [*povestea*], în exemplu [15´] poate fi numele [*fiica*], altfel aceşti *a* rămân cu un referent hipocodificat şi echivoc.

Pronumele posesiv are paradigmă pură completă, dar şi dublată de unele forme ale pronumelor personale, cf.:

[16] m./ f. + sg./ pl.
meu/mea,
mei/mele
tău/ta,
tăi/tale
său/sa,
săi/sale, lângă care sunt atrase şi pronumele personal *ei, dînsei*/*lui*, *dânsului*
noştri/noastre,
voştri/voastre,
săi/sale în care este atras şi pronumele personal *lor*, *dânselor*, *dânşilor*

Marca absolută a posesiei este articolul posesiv, respectiv articolele *a*, *al*[3], *ai*, *ale*, deşi în decodarea posesiei nu trebuie să omitem întărirea acestora prin formele pronumelui posesiv, relaţia dintre ele fiind una redundantă, aproape tautologică.

[3] D. Irimia consideră că „morfemul *al* realizează sensul de determinare din perspectiva sensurilor de ‘posesie’, ‘apartenenţă’, proprii cazului genitiv sau pronumelui posesiv, realizează această funcţie de morfem al determinării, cînd substantivul în genitiv precede substantivul ventru al sintagmei” (1997: 59).

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

Aceste realizări analitice, de tipul *a mea, al meu* etc. sunt de fapt, cum am afirmat şi mai sus, cumule morfologice, dat fiind, pe de o parte, valoarea de substitut de tip pronominal a articolelor posesive genitivale[4] şi, pe de altă parte, întreaga valoare de substitut de tip pronominal a sintagmei din care fac parte. Din punct de vedere sintactic, posesia se poate asocia subiectului, cf. exemplele *supra* [15] şi [15´], dar şi tuturor celorlalte funcţii sintactice cazuale nominale, cu sau fără prepoziţii, atribut, complement, circumstanţial etc.

2.2. Realizările binare ale posesiei

În această subclasă taxinomică se încadrează în principal posesia nominală, structurată binar prin concatenarea a două nume: nume - nume în genitiv, cu subtipurile, nume – pronume în genitiv, pronume-pronume în genitiv, nume - numeral, precum şi prin posesia adjectivală exprimată prin nume şi adjectivele pronominale posesive ale numelor.

Clasificarea in extenso indică un tablou cuprinzător de situaţii:

2.2.1. Structuri binare nume + nume în genitiv
2.2.2. Structuri binare nume + pronume în genitiv
2.2.2.1 Structuri binare nume – pronume personal
2.2.2.2. Structuri binare nume – pronume demonstrativ
2.2.2.3. Structuri binare nume – pronume nehotărât
2.2.3.4. Structuri binare nume – pronume interogativ
2.2.3.5. Structuri binare nume – pronume relativ
2.2.2.6. Structuri binare nume – pronume negativ
2.2.2.7. Structuri binare nume – „genitivul propoziţional”
2.2.3. Structuri binare pronume – pronume
2.2.4. Structuri binare nume – numeral
2.2.4.1. Structuri binare nume – numeral cardinal
2.2.4.2. Structuri binare nume – numeral ordinal
2.2.5. Structuri binare pronume – adjectiv pronominal
2.2.5.1. Structuri binare pronume – adjectiv pronominal posesiv

A posteriori pot interveni taxinomii superioare pe care le vom inventaria.

2.2.1. Structuri binare nume – nume în genitiv

Este forma binară prototipică care serveşte drept model pentru toate celelalte structuri binare morfologice ale exprimării posesiei, deoarece numele generic prin care se exprimă posesia poate fi înlocuit prin substitutele sau alovariantele sale. Exemplul următor, [17], conţine marcarea genitivului prin articolul cumul, pronume-morfem-articol, dat fiind interpunerea altei părţi lexico-gramaticale între cele două nume, dar exemplele cele mai frecvente sunt în proximitatea imediată

> [17] „Privite de pe terenul problematizării a „ceea ce este”, *calitatea* de lucru *a semnului* împiedică constituirea lui ca obiect epistemic autonom, *ordinea existenţei, a gândirii şi a rostirii* fac una, nu sunt despărţite” (*Semiologia*, Wikipedia, 06/02/2018).

[4] Faptul că ceea ce este considerat articol posesiv genitival este interpretabil şi ca pronume a fost discutat frecvent în lingvistica românească.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

Din punctul de vedere al sintaxei structurii prototipice, aceste nume în genitivul posesiei, fie aflate proximal, fie distal, sunt toate atribute substantivale. Nu ne interesează deloc sintaxa regentului, fiindcă nu calitatea lui sintactică ci calitatea lui morfologică generează calitatea sintactică a regentului. Ele sunt expresia înfăşurată a posesiei nominale genitivale, expresia ei desfăşurată interesând sintaxa structurilor ternare, cf. atributul genitival direct din exemplul de mai sus „calitatea de lucru a semnului" va trece la atributul genitival mediat prin verbul *a fi*: calitatea de lucru este a semnului.

2.2.2. Structuri binare nume – pronume în genitiv

Aceste structuri sunt expresia binară a posesiei nominale. Există tot atâtea structuri câte pronume, personal, nehotărât, demonstrativ, interogativ şi relativ etc., se pot concatena cu numele, eventual precedate de articolele posesive genitivale, în vederea exprimării posesiei. Fiecare dintre ele pot prezenta anumite particularităţi.

2.2.2.1 Structur binare nume – pronume personal

Pronumele personal poate exprima posesia în cazul G m./ f. + sg./ pl. la toate persoanele având o paradigmă mixtă, tonă şi atonă, dar completă, fapt demonstrat de D. Irimia (1997: 103-104) şi reiterat prin consideraţii suplimentare de M. Secrieru (2007: 43) ş.a. Formele atone ale pronumelui personal în cazul G. au fost greşit asociate, din cauza omonimiei cazuale, cu cele în D., dar dezambiguizarea genitivului se poate face prin testul alăturării prepoziţiilor şi a locuţiunilor prepoziţionale specifice cazului genitiv pronumelor care par a fi posesive: *asupra, contra, împotriva, de jur împrejurul, în faţa, în spatele* + *mea, meu, ta,* etc., cf. *asupra mea – asupra-mi, în jurul tău – în juru-ţi*, şi dublarea acestor structuri obţinute prin structuri naturale care circulă în limbă, construite după acelaşi tipar, dar cu forme atone în care recunoaştem uşor pronumele personale atone, ceea ce demonstrează că structuri precum *mâna*-mi, *băiatu-ţi* pot fi considerate expresii nu ale dativului posesiv, ci ale genitivului posesiv. Redăm paradigma completă a formelor pronumelor personale după D. Irimia, care consideră că şi ceea ce este asociat îndeobşte pronumelui posesiv este expresia tonă tot a pronumelor personale, punct de vedere cu care înclinăm să fim de acord:

„Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
Singular plural	Singular plural	Singular plural
G. meu, *-mi, nostru, -ne*	*tău, -ţi, vostru, -vă,*	*lui, ei, -i, lor, le"*

(1997: 104).

[18] Pământul *din jurul casei/ din juru-i* le aparţine.
[19] Pământul *din faţa casei/ din faţa-i* le aparţine.

Din punct de vedere sintactic, posesia se asociază funcţiei de atribut pronominal, dar ca şi în situaţia pronumelor posesive, ba chiar mult mai deplin, dat fiind productivitatea compatibilităţilor formale, posesia se poate asocia tuturor funcţiilor sintactice cazuale nominale.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

2.2.2.2. Structuri binare nume – pronume demonstrativ

Această structură o ilustrăm prin exemplul:

[20] „Război până la moarte împotriva bogătaşilor şi ajutoarelor *acestora,* intelectualilor burghezi... ei trebuie striviţi la prima abatere... într-un loc să fie puşi după gratii... în altul să fie puşi să cureţe latrine.... în altul împuşcaţi pe loc... cu cât mai multă varietate, cu atât mai bogată va fi experienţa comunistă" (Ioan Greceanu, *2 citate din Vladimir Ilici Ulianov (Lenin*).

Sintaxa posesiei pronominale, exprimată morfologic prin structura binară nume + pronume demonstrativ: „împotriva ... ajutoarelor *acestora*", este cea de atribut pronominal.

2.2.2.3. Structuri binare nume – pronume nehotărât

Această structură o ilustrăm prin exemplul:

[21] „În şcoala primară aproximativ toate problemele de matematică începeau cu doi biciclişti care plecau din două localităţi, iar noi trebuiam să calculăm când se întâlnesc ţinând cont *de viteza fiecăruia*."

Sintaxa posesiei pronominale, exprimată morfologic la nivelul structurii binare nume + pronume nehotărât „viteza *fiecăruia*", este cea de atribut pronominal.

2.2.3.4. Structuri binare nume + pronume interogativ

[22] Colecţia *căruia* este mai valoroasă?

Sintaxa posesiei pronominale este cea de atribut pronominal.

2.2.3.5. Structuri binare nume – pronume relativ

Avem aici în vedere un exemplu curent, de tipul:

[23] „El este omul *în a cărui muzică* regăsesc întunecimi, umbre, dureri, chiar sunete ciudate ale unor coşmaruri shakespeariene" (Cristian Pătrăşconiu, http://www.lapunkt.ro).

Sintaxa posesiei pronominale, exprimată morfologic la nivelul structurii binare nume + pronume relativ omul în *a cărui* muzică*"* este tot de atribut pronominal.

2.2.2.6. Structuri binare nume – pronume negativ

Exemplele cu această structură sunt foarte puţin productive, rare de-a dreptul. Aducem aici un exemplu din media virtuală.

[24] „Imediat a venit Brateş care m-a întrebat: "Tu eşti reprezentantul poporului?" Nu mă simţeam *reprezentantul nimănui* dar am răspuns da şi uite aşa, am fost dus în studioul patru, de fapt în faţa lui, pînă cînd au sosit vedetele" (Cristian Sima, *Marea Spovedanie* 8).

Sintaxa posesiei pronominale, exprimată morfologic la nivelul structurii binare nume + pronume negativ „reprezentantul *nimănui*", este cea de atribut pronominal.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

2.2.2.7. Structuri binare nume – „genitivul propoziţional”

Există posibilitatea în limba română ca genitivul nominal al posesiei să fie extins la forma unei propoziţii, aşa ca în exemplul de mai jos, fapt ce augmentează conţinutul denotativ al genitivului cu realizarea pe care noi am numi-o „genitivul propoziţional”, ca în exemplul de mai jos:

[25] Nu voi uita emoţia */a /ceea ce am trăit în copilărie. /*

Există evident posibilitatea atragerii morfemului posesiei şi a unei părţi din pronumele relativ compus în regentă, dar existenţa pronumelui relativ compus cu valoare unitară nu este controversată, fapt ce întăreşte interpretarea noastră. Propoziţia poate fi contrasă îrintr-un nume în genitiv: **emoţia trăirilor copilăriei* sau un pronume **emoţia acelora trăite*, de aceea o încadrăm în acest mare subtip. Sintaxa posesiei propoziţionale este de tip atributiv.

2.2.3. Structuri binare pronume – pronume

Înregistrăm aici şi aceste realizări care pun în relaţie de posesie două tipuri de pronume nehotărâte, demonstrative, posesive, relative ş.a., fie în cazul genitiv, fie în acuzativ, caz în care posesia se contaminează cu ideea de partiţie, ca în exemplele de tipul:

[26] toate *ale acestuia/ ale mele /ale oricăreia/ ale niciuneia* ş.a.
[27] ale tale *dintre toate*
[28] a/ niciuna/ -eia *din ale mele/ ale tale*/ etc.
[29] ale/ căreia *din ale mele/ ale tale*/ *ale noastre* etc.

Sintaxa posesiei pentru aceste structuri binare rămâne în sfera atributivă, fiind cea de atribut pronominal

2.2.4. Structuri binare nume – numeral

Numeralul participă şi poate exprima ideea de posesie în cazul genitiv, dar şi în acuzativ cu prepoziţia *cu* cf. *Capra cu trei iezi*, unde *cu* marchează apartenenţa sau posesia sau sintagmatic de *de* urmat de numeral adjectival: *băiat de zece ani*. Prototipul la care ne referim este cel mai productiv.

2.2.4.1. Structuri binare nume – numeral cardinal

Aceste structuri pot fi realizate doar cu marcaj prepoziţional:

[30] Părerile *a trei* (dintre ei) erau diferite.
[31] Părerile *celor trei* erau diferite.

Sintaxa posesiei pentru aceste structuri binare rămâne în sfera atributivă.

2.2.4.2. Structuri binare nume – numeral ordinal

Aceste structuri pot fi realizate tot doar cu marcaj prepoziţional:

[32] Părerea *celui de-al doilea* era diferită.

Sintaxa numeralului cardinal şi acelui ordinal este de tip atributiv.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

2.2.5. Structuri binare pronume – adjectiv pronominal

Este expresia posesiei adjectivale şi poate fi exprimată exclusiv prin adjectivul pronominal posesiv, celelalte adjective pronominale putând intra în sintagma posesiei doar în structuri ternare de tipul nume + adjectiv pronominal-nume, în orice topică: *cartea acestei fete/ cartea fetei acesteia*, cf. infra 1.3.2.

2.2.5.1. Structuri binare pronume – adjectiv pronominal posesiv

Acest exemplu ar putea fi considerat o realizare unară, dar adjectivul pronominal nu există decât în raport cu numele pe care îl determină, altfel ar fi pronume.

[33] „Ei îi datorez interesul *meu* pentru cultură, şi îi datorez chiar şi scrierea de faţă” (Iuliana Nistoroaia, *Mămică de două fetiţe*).

Sintaxa posesiei pentru aceste structuri binare este de atribut adjectival.

2.3. Realizările ternare ale posesiei

Există mai multe astfel de structuri ternare care conţin ideea de posesie la nivelul conţinutului lor denotativ, categorial şi funcţional, varietatea şi cantitatea lor fiind relativ bogate:

2.3.1. Structuri ternare nume – pronume reflexiv – nume
2.3.2. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal – nume
2.3.2.1. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal posesiv – nume
2.3.2.2. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal demonstrativ – nume
2.3.2.3. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal nehotărât – nume
2.3.2.4. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal interogativ – nume
2.3.2.5. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal relativ – nume
2.3.2.6. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal negativ – nume
2.3.2.7. Structuri ternare nume – adjectiv pronominal nehotărât – nume
2.3.3. Structuri ternare cu dublu statut, morfologic şi propoziţional
2.3.4. Structuri ternare absconse
2.3.5. Structuri ternare încriptate

Descrierea exemplificativă de mai jos surprinde mai multe aspecte structurale şi de conţinut.

2.3.1. Structuri ternare nume – pronume reflexiv – nume

O primă structură ternară la care ne vom referi este cea în care apare pronumele reflexiv în aşa zisul şi mai vechiul „dativ posesiv”. Observaţia noastră este întărită de opinia similară exprimată şi de Marina Rădulescu Sala Faptul că uneori pentru exprimarea propriului conţinut funcţional o parte de vorbire are nevoie de o bază morfologică şi semantico-sintactică a fost avansat de noi înainte de anul apariţiei GALR (M. Secrieru, 2000: 26-88). situaţie care este proprie şi acestei structuri denumite de autoarea amintită drept „complement posesiv” (2005, II: 441). Situaţia pronumelui reflexiv se individualizează şi prin aceea că acesta are forme specifice doar cazurilor D şi Ac. şi ca în situaţia pronumelor personale referitor la pronumele reflexiv nu intervine adjectivarea pronominală. Dintre toate formele

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

proprii, tone şi atone de dativ *sieşi, îşi/ şi-, -şi,* şi acuzativ, *pe sine se, s-*, sunt atrase în exprimarea posesiei doar formele de dativ:

[34] El *şi*-a luat haina şi a plecat.
[35] El *îşi* luă haina şi plecă.

Totuşi pentru respectarea legii necontradicţiei, trebuie să observăm identitatea de forme dintre *şi* dativ reflexiv pentru persoana a III-a singular şi plural şi toate celelalte forme dativale considerate forme ale pronumelor personale *mi-, ţi, îşi, îmi, îţi, ne vă,* care sunt şi ele în egală măsură posesive contextual, cf.:

[36] Eu *mi*-am luat haina şi am plecat.
[37] Eu *îmi* iau haina şi plec.
[38] Tu *ţi*-ai luat haina şi ai plecat.
[39] Tu *îţi* iei haina şi pleci.

Această constatare ne obligă să atragem în paradigma declinaţională a pronumelor personale la genitiv nu numai formele *meu, tău,* aşa cum am admis supra. 1.2.3.1., ci trebuie să atragem şi formele atone *mi-, -ţi, -ne, vă-, v-*, alături *de lui, ei, i, lor, le,* li, ci şi pe pronumele reflexive *îşi, şi-* în dativ, alături de pronumele personale *îmi, -mi, îţi, -ţi* etc. O astfel de inferenţă este logică şi trebuie acceptată fără rezerve, dat fiind aceste argumente suplimentare.

Din punct de vedere sintactic, avem o asociere a conţinutului denotativ al posesiei cu cea a funcţiilor sintactice de atribut pronominal.

2.3.2. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal – nume

Posesia poate fi exprimată chiar dacă pronumele îşi schimbă clasa gramaticală prin conversiune şi trece contextual în cea adjectivală. Structural nu mai putem vorbi de structuri binare, ci de structuri ternare. Sintaxa structurilor ternare este un domeniu puţin exploatat în lingvistica românească, actualizarea funcţiilor sintactice oprindu-se la modelul binar, chiar dacă evidenţele arată că există temeiuri şi pentru această nouă abordare. Structurile ternare sunt asociate intens cu propoziţia, această translare ori salt în alt registru interpretativ salvând practic dogma că funcţia sintactică este o realitate binară, şi că orice trece de marginile ei trebuie să aparţină automat altui tip de unitate sintactică.

2.3.2.1. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal posesiv – nume

Spre deosebire de structurile pe care le-am înregistrat sub 1.2.5. şi care sunt binare, acestea de sub 1.3.2. sunt ternare prin aceea că adjectivul pronominal care indică posesia însoţeşte alt nume, cf. infra. exemplele [40] – [45]. Evident acestea pot fi reduse la structurile binare constitutive, dar tratarea lor împreună este un mod de interpretare sintactică ce ţine de sintaxa structurilor ternare.

2.3.2.2. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal demonstrativ - nume

[40] Cartea *acestei* fete este nouă.

2.3.2.3. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal nehotărât - nume

[41] Cartea *oricărei* fete este nouă.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

2.3.2.4. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal interogativ - nume

[42] Cartea *cărei* fete s-a pierdut?

2.3.2.5. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal relativ - nume

[43] Nu ştiu/ a cărei fete carte s-a pierdut./

2.3.2.6. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal negativ - nume

[44] Cartea *niciunei* fete nu este nouă.

2.3.2.7. Structuri ternare nume + adjectiv pronominal nehotărât - nume

[45] Cartea *vreunei* fete nu este nouă?

Sintaxa posesiei pentru structurile de sub 1.3.2 este una de tip atributiv, dacă privim binar, dar structura ternară deschide posibilitatea interpretării la nivelul gramaticii tradiţionale pentru prima dată a funcţiei sintactice a sintagmei ca unitate sintactică, această funcţie fiind una de tip atributiv, eventual un atribut dezvoltat, ori complex, care este alcătuit din două subfuncţii sintactice.

2.3.3. Structuri ternare cu dublu statut, morfologic şi propoziţional

Încadrăm aici mai multe structuri care par a fi propoziţionale, dar de fapt ele sunt în principal ternare şi secundar pot fi descrise drept propoziţionale. Deşi propoziţionalitatea poate fi interpretată drept preempţiune asupra caracterului ternar, această caracteristică nu este relevantă, ci faptul că este termen într-o structură ternară este acum pertinent.

2.3.3. Structuri ternare propoziţie – verb – propoziţie

Această structură seamănă cu structura ternară clasică: subiect – verb copulativ - nume predicativ, care este alcătuită şi ea dintr-un miez morfologic, fiind o dovadă a unei regularităţi structurale.

[46] Cine cultivă mere *are* ce vinde.

Sintaxa acestei structuri este compozită, dar verbul *a avea* ca miez structural este predicat verbal.

2.3.4. Structuri ternare absconse

Structurile posesive ternare pe care le înregistrăm aici sunt cele în care posesia este mediată, prin structuri sintactice construite cu un verbele *a fi* sau *a avea* în raport de transalare *sum pro habeo/ habeo pro sum*. Acestea sunt mai totdeauna structuri izosemantice, dar nu şi izosintactice cu alte tipuri de structuri, dar care au la nivelul structurii de adâncime structuri de gândire comune cu verbul *a fi* sau *a avea,* mai mult sau mai puţin transparente. Cf. infra exemplele de tipul:

[47] *Eu am o casă. vs*
[48] *Casa este a mea,*
[49] Ion *este* cumnat cu Mihai. vs
[50] Ion îl *are drept cumnat* pe Mihai.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

În exemplele ultime [49] şi [50] implicatura este [Ion *are* un cumnat pe care îl cheamă Mihai]. Ele urmăresc fiecare aceeaşi logică.

Sintaxa posesiei este doar la nivelul conţinutului denotativ şi nu la nivelul conţinutului funcţional.

2.3.5. Structuri ternare încriptate

O construcţie sintactică ternară inedită de posesie absconsă sau încriptată este cea din exemplul următor:

[51] *A venit un om cu barbă*

Structura de la suprafaţă provine din structurile primare dublu încriptate:

Nivelul I. |A venit un om.| + |Omul *avea* barbă.|
unde |Omul *avea* barbă.| provine din
Nivelul II. |Omul exista| + |Omul *avea* trăsătura intrinsecă opozitivă şi distinctivă că „*avea barbă”*|

Din punct de vedere sintactic, în structurile ternare conţinutul denotativ al posesiei este abscons sub funcţiile sintactice de atribut substantival mediat şi de cumul de funcţii sintactice.

3. Concluzii

Studiul de faţă surprinde în mod exhaustiv exprimarea noţiunii de posesie în limba română. Toate nivele limbii prezintă structuri ale posesiei, de aceea putem afirmă că limba accesează intens principiul exhaustivităţii mijloacelor de exprimare a unei noţiuni semiotice. În studiul de faţă am identificat şi inventariat un număr de 12 invariante structurale, două unare, cinci binare şi cinci ternare, şi un număr de 20 variante ale invariantelor, trei unare, zece binare şi şapte ternare. Observăm în legătură cu aceste 32 de situaţii concretizate prin 52 de exemple, în primul rând creşterea gradului de complexitatea structurală de la structuri asintactice, *in praesentia,* cum ar fi unele patronime, la structurile unare reprezentate prin verbul etalon *a avea*, şi prin numele derivat *avere*, precum şi prin formele cazuale ale pronumelui posesiv, dar observăm că cele mai productive sunt structurile binare, combinaţiile structurale binare axându-se pe invarianta nume – nume, prin nume înţelegând aici şi toate substitutele acestuia. Structurile ternare cele mai complexe din punct de vedre structural au şi ele o frecvenţă considerabilă în limba română, unele conţinând încriptată ideea de posesie la nivelul structurii de adâncime. Studiul relevează şi funcţia sintactică a sintagmei posesive, în legătură cu acre am constatat că. la nivelul sintaxei structurilor care exprimă posesia, toate funcţiile sintactice sunt accesate, cu precădere atributul, dar tipul funcţiilor cum era de aşteptat depinde de natura morfologică a termenului care exprimă posesia şi a termenului cu care se concatenează în context.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)

Izvoare

Greceanu, Ioan, *2 citate din Vladimir Ilici Ulianov (Lenin*): (FB, 03.11.2017)
Pătrăşconiu, Cristian, http://www.lapunkt.ro/2017/05/01/ interviu-dan-grigore-muzica-este-un-mare-cadou-al-lui-dumnezeu-pentru-oameni/?utm_campaign=shareaholic&utm_ medium =facebook&utm_source=socialnetwork (FB, 11/05/2017).
Sima, Cristian, *Marea Spovedanie* 8 (FB, 4/20/2017).
Wikipedia, *Semiologia* (06/02/2018).
Nistoroaia, Iuliana, *Mămică de două fetiţe* (FB, 21.04.2017).

Bibliografie

Academia Română, „Folia Linguistica Bucarestiensia, Buletinul Institutului de Lingvistică «Iorgu Iordan – Al. Rosetti» din Bucureşti”, nr. 2 (iulie–decembrie 2008), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009 (https://www.lingv.ro/Buletin%202 %20cu%20rezumate.pdf (09.02.2019).
DEX 2009: Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a doua revăzută, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.
GALR 2005: *Gramatica limbii române*, II, *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Irimia 1997: D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom.
Niculescu 2008: Dana Niculescu, *Mijloace lingvistice de exprimare a posesiei în limba română*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Sala Rădulescu 2005: Marina Sala Rădulescu, *Complementul posesiv*, în *Gramatica limbii române*, II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 441–449.
Secrieru 2000: Mihaela Secrieru, *Elemente de sintaxă sincronică comparată*, Iaşi, Editura Universitas.
Secrieru 2007: Mihaela Secrieru, *Nivelul sintactic al limbii române*, Iaşi, Editura Sedcom Libris.

Linguistic Study on the Expression of Possession in Romanian with a Special Look at Morphosyntax

This study exhaustively captures the expression of the notion of possession in Romanian. All levels of the language present structures of possession that is why we can assert that the language is intensely accessing the principle of the exhaustiveness of the means of expression of a semiotic notion. There are non syntactic structures *in praesentia*, such as some patronyms, then there are unary structures represented by the standard verb *a avea* (*to have)* and by the name derived rom. *avere* as well as the casual forms of the possessive pronoun, but the most productive are the binary structures, the structural binary combinations focusing on the invariant name – name, by name meaning here also all its substitutes. The ternary structures also have a considerable frequency in Romanian, some containing the idea of possession encrypted at the level of the depth structure. The study also reveals the syntactic function of the possessive syntagma. At the level of the syntax of structures expressing possession, all syntactical functions are accessed, but their type depends on the morphological nature of the term that expresses the possession and the term with which it concurs in the context.

BDD-A30218 © 2019 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:05:54 UTC)